

Column

Beer of stier

Coby van der Linde is hoofd van het Clingendael International Energy Programme en hoogleraar Geopolitiek en Energiemanagement aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Nog niet zo lang geleden waren de ontwikkelingen op de oliemarkt nog chocoladeletterwerk, nu moet je zoeken naar de berichtjes ergens achter in de krant. In ons hoofd lijken we ver voor de werkelijkheid uit te leven en ons niet te realiseren hoe belangrijk de internationale oliemarkten zijn voor de bedrijvigheid in Nederland en elders.

De huidige veranderingen bestrijken bovendien de hele waardeketen, van

exploratie, productie en verwerking. De omvang en richting van de ruwe oliestromen en olieproductstromen verandert in snel tempo. Allerlei spelers op de internationale oliemarkt verkeren in grote onzekerheid over de ontwikkelingen in de komende jaren. Enerzijds is er het nieuwe aanbod, maar er zijn ook storingen in de productie elders door binnenlandse conflicten, terwijl de vraag in sommige markten nog een tamelijk bescheiden herstel vertoont. De recente ontwikkelingen hebben ongetwijfeld gevolgen voor de prijsvorming op de korte en middellange termijn. Daarin speelt dus niet alleen de Noord-Amerikaanse markt een rol, maar ook OPEC.

Stier

De snelle opkomst van de productie in de VS van lichte 'tight' olie is een van de recente ontwikkelingen met gevolgen die ver reiken buiten de VS. De Amerikaanse import van ruwe olie neemt snel af en de export van olieproducten, zoals diesel en benzine, neemt toe. Knelpunten in het vervoer van olie in de Noord-Amerikaanse markt zorgen ervoor dat geïmporteerde, wat zwaardere, olie nog in de mix zit. Vooral Afrikaanse producenten van lichte ruwe olie zijn in rap tempo hun traditionele markt kwijt geraakt aan de lokale

producenten van lichte olie en moeten op zoek naar nieuwe markten. Zij voegen zich daar bij een land als Irak, dat ook op zoek is naar markten voor de groeiende olieproductie. Daar komt mogelijk Iran nog bij, als de politieke opening leidt tot het verzachten van de sancties. De recente groei van het aanbod loopt vooruit op de groei van de vraag, waardoor de prijs van olie wat onder druk is komen te staan en het verschil tussen de Amerikaanse prijs en de internationale prijs weer groter. Vraag is wat de OPEC-landen willen en kunnen doen indien de prijs van olie verder daalt. Irak vraagt om ruimte om de productie uit te kunnen breiden en is een volumespeler geworden. Bij terugkeer op de markt is de verwachting dat ook Iran meer gericht zal zijn op het herstellen van het volume van de productie en export. Saoedi-Arabië is wellicht bereid de productie iets te beperken, maar hecht ook aan het marktaandeel. De financiële ruimte om gedurende enige tijd lagere prijzen te accepteren is bovendien aanzienlijk, wat de risico's van een zachtere markt legt bij de producenten van marginale olie en producenten die hoge inkomsten nodig hebben voor de begroting. De onzekerheid over de rol van OPEC in een ruim bevoorradete markt zal investeerders voorzichtig maken, wat het aanbod op de langere termijn kan beïnvloeden.

Beer

Tegenvallers in de productie komen vooral voor rekening van landen met binnenlandse problemen, zoals Libië, Syrië en

Nigeria, terwijl de productie van de diepe offshore in Brazilië veel langer op zich laat wachten. Irak worstelt met het opvoeren van de productie en er bestaat groeiende onrust bij de internationale partners over de contracten. Iran valt nog onder sancties. Het netto effect van de toename van de productie in Noord-Amerika en de tegenvallers elders leveren een veel bescheidener groei op van de productie dan de berichten doen vermoeden. Het aantrekken van de vraag laat om verschillende redenen op zich wachten, waardoor het verlies aan productie door politieke strubbelingen nog weinig effect heeft gehad op de prijs. Het feit dat de productiegroei nog steeds positief uitvalt, helpt. De economische groei valt voorlopig tegen, wat zich vertaalt in bescheidener vraag naar olie en olieproducten. In een aantal markten, zoals de Amerikaanse, is de vraag door strengere normen efficiënter geworden en heeft ook de terugkeer van bewoners uit de buitenwijken naar de stad invloed op de vraag naar olieproducten. De export van olieproducten is hier een welkome uitlaatklep voor de Amerikaanse olie-industrie, echter met aanzienlijke gevolgen voor de Europese olie-industrie. Die heeft te kampen met overcapaciteit en vindt nu meerdere kapers op de kust van de voorheen attractieve exportmarkten.

Kreukelzone

De Europese raffinagesector heeft veel ongemak van de snel veranderende

oliestromen. In de traditionele exportmarkten vindt het de snel groeiende Amerikaanse exporten van benzine op zijn weg, terwijl nieuwe markten in Azië voorbestemd lijken voor de exportraffinaderijen in het Midden-Oosten en India. Tegelijkertijd melden meer aanbieders van diesel zich in de Europese markt en kan de omschakeling van stookolie naar LNG in de scheepvaart de afzet van raffinaderijen verder uitdagen. Kleine verschuivingen in vraag en aanbod kunnen de smalle marges van de Europese raffinage-industrie onder druk zetten. Ze bevinden zich voortsnog in de kreukelzone van de grote veranderingen in ruwe olie en olieproductstromen in andere markten.

Verder aanpassing van de raffinagecapaciteit wordt verwacht, vooral in het segment van simpele raffinaderijen. Voor Europa brengt zowel een stier als een beer de nodige zorgen met zich mee. Daarbij zijn de geopolitieke consequenties van de veranderingen in de internationale oliemarkt nog buiten beschouwing gelaten. In Brussel en veel Europese hoofdsteden blijft het stil, totdat chocoladeletters ons wakker schudden. ■